

IZ ZBIRKI MUZEJA MODERNE I SUVREMENE UMJETNOSTI RIJEKA: „SOBA UŽITAKA”

BRIGITA MILOŠ □ Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kulturalne studije, Centar za ženske studije

KSENIJA ORELJ □ Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka

sl.1. Kustoski tim izložbe *Soba užitaka*, Muzej moderne i suvremene umjetnosti Rijeka.

Snimila: Sanja Prodan

Soba užitaka nije još jedna tematska izložba s radovima iz zbirke nego primjer muzejske prakse kao procesa pregovaranja i interdisciplinarnog povezivanja Muzeja i nove publike. Kustosice-studentice riječkih Kulturalnih studija, pod mentorstvom autorica ovog teksta i djelatnice u kulturi Jelene Androić, istražile su tijekom godine dana terenskog rada muzejske zbirke, odabrale radove i osmislile koncepciju te sudjelovale u postavljanju izložbe. Izlažu 20-ak radova iz muzejskih zbirki, uz pisanu interpretaciju svakog izložka iz feminističke perspektive i osobnog iskustva te s fokusom na specifičnim tematskim osima: ljepoti, seksualnosti, sestrinstvu i spoznaji. Te se osi u postavu prezentiraju kao polja pregovora između užitka i norme te kao okvir za čitanje radova zbirke iz perspektive rodni studija i feminizma: ljepota se promatra kao ambivalentno područje u kojemu se samonjegovanje i estetizacija tijela susreću s discipliniranjem izgleda, pa se kroz motive zrcala, reklame, bajke i supkulture otvaraju pitanja tko definira ideal i za koga se „uljepšavamo”, uz odmicanje od automatizma muškog pogleda. Seksualnost se čita kao prostor društvene regulacije i mogućih emancipacija, od ikonografija nagosti do strategija prisvajanja glasa i želje, s naglaskom na razlici između žene kao objekta i situirane žene kao subjekta govora. Sestrinstvo se razvija kao mreža brige, savezništva i nesavršenih dogovora – ne kao idealizirano jedinstvo, nego kao uključiva praksa koja legitimira razliku, kolektivnost i uzajamno osnaživanje kao uvjet uživanja, dok se spoznaja postavlja kao užitek u učenju i promjeni perspektive, ali i kao taktilna, afektivna i izvedbena dimenzija znanja u kojoj tijelo nije smetnja nego instrument percepcije – gledanje postaje svjesna, odgovorna gesta koja može preusmjeriti hijerarhije pogleda.

U ambijentu između izložbe i čitaonice kustoski tim potiče aktivnu ulogu posjetitelja/posjetiteljice, usmjeravajući pogled prema ženskim užiticima, njihovim uvjetovanostima i načinima na koje se prelamaju u vizualnoj kulturi. Umjesto da teoriju dodaje kao fusnotu, izložba je pretače u način čitanja: ono što je Mulvey prepoznala kao stroj „muškog pogleda” razmontira se odabirom, postavom i tonom interpretacije, pa se glas promatračice upisuje u samu sliku, a gledanje postaje svjesna i odgovorna gesta. Odatle se prirodno otvara i pitanje kako se užitak idealizira i normira te može li se – u susretu publi-

ke i djela – proizvoditi zajedno kao oblik otpora; upravo zato muzejski prostor funkcionira kao mjesto promišljanja prezentacije i (auto)cenzure, u kojemu primat nema profesionalna hijerarhija, nego znatiželja i rad mlade generacije. Tako *Soba užitaka* postaje poligon za testiranje autoriteta i primjer participativnog pomaka: izvedbu nosi iskustvo gledatelja, a zbirka živi onoliko koliko je iznova tumačena i dovodena u razgovor s novim disciplinama. Interdisciplinarnost je pritom radni alat, ne parola: povijest umjetnosti daje finu optiku formalne, ikonografske i kontekstualne analize; kulturologija i feministička teorija otvaraju polje moći, izvedbe i afekta. U tom spoju, kako navodi bell hooks (pseudonim Glorije Jean Watkin, op.ur.), čin gledanja prestaje biti pasivna recepcija i postaje prostor otpora; tijelo promatračice i autorice, na tragu zapažanja Amelie Jones, nije izvan tumačenja nego je njegov živi medij; a povijest umjetnosti, slijedom navoda Griselde Pollock, ne čita se kao neutralan niz stilova već kao mreža razlika u kojoj se kanon stalno proizvodi i osporava. Na toj se osnovi bez žurbe prilazi temama izložbe – ljepoti, seksualnosti, sestrinstvu i spoznaji – koje se u ovom primjeru čitaju kao polja pregovora između užitka i normi, privatnoga i javnoga, tijela i pogleda; a cijeli radni okvir nosi autoteorija u smislu Lauren Fournier, kao susret osobnog iskustva kustosica s analitičkim instrumentarijem koji proizvodi „autoužitak” sastavljanja i kuriranja – zadovoljstvo preuzimanja odgovornosti za pogled i značenje, što se naposljetku prelijeva i kao poziv publici da gleda, čita, dodirne, promišlja i uživa.

Pozivno obilježje izložbe naglašeno je samim naslovom, koji se odražava u ambijentu postava nalik na sobu.

Iz zbirke MMSU-a: *Soba užitaka*, izabrale studentice Kulturalnih studija, Jaslice, MMSU Rijeka, 29. studenog 2024. – 7. siječnja 2025.

Umjetnici/umjetnice: Maja Dolenčić-Malešević, Oskar Herman, Mirko Ilić, Sanja Iveković, Željko Jerman, Nives Kavurić-Kurtović, Josip Klarica, Miroslav Kraljević, Damir Krizmanić, Adam Krajewski, Frano Kršinić, Ivan Lovrenčić, Tony O'Carroll, Saša Ostojić, Ordan Petlevski, Kosta Angeli Radovani, Jan Reich, Jana Stachová, Ana Sladečić Šabić, Milvoj Uzelac, Fedor Vaić

Kustoski tim: Emina Buljubašić, Lucija Ćurković, Marija Lešić, Karolina Marohnić, Lorena Mihalić, Tina Sirotić, Anamarija Šepl, Ines Vučemilović, Katerina Zulijani

Dizajn: Ana Tomić i Marino Krstacčić-Furić

sl.2. Izložba *Soba užitaka*, Muzej moderne i suvremene umjetnosti Rijeka.
Snimila: Sanja Prodan

Središnji dio prostora zauzima namještaj za sjedenje i udobno smještanje pri razgledavanju, dok su izloženi radovi mahom postavljeni na zidove. Slike, crteži i fotografije montirani su na više razina, mimo klasičnoga muzejskog očišta i bjeline među njima. Postav nalik na mozaično slaganje slika ili memorabilija u kućnom prostoru djeluje opuštajuće. Radovi su naslonjeni na uske ružičaste police, što također pridonosi toplijemu, pozivnom dojmu.

Tik do radova nalaze se interpretacijski tekstovi koji takvim položajem ulaze u vizuru slika i od pratećih elemenata postaju aktivan dio izložbe. Pritom se tek u drugom dojmu, gledanjem iz neposredne blizine i nakon opuštanja, uviđa edukativno-diskurzivni karakter izložbe koji temu uživanja ispostavlja kao važan društveni element. Kako kažu autorice izložbe u pratećem tekstu, ženski je užitak još uvijek tabu-tema, stoga je izložba proizašla iz potrebe da tema postane jednako zastupljena kao i bilo koja druga, da se normalizira diskurs ženskog užitka te da se žene oslobode konvencionalnih društvenih ograničenja i da budu svjesne kako je i njihovo zadovoljstvo vrlo bitno.

Na diskurzivni izložbeni model upućuje i literatura korištena u pripremnoj fazi istraživanja zbirki o temi užitka, a izložena je podno eksponata i ponuđena na čitanje i listanje. Na toj osnovi nastale su i opisne legende, tj. interpretacijski tekstovi o radovima, koji uzimaju u obzir likovnu analizu djela, ali u čitanje uključuju položaj žene i određeni društveni kontekst. Autorice-kustosice izložbe koristile su se propitivačkim diskursom, nastojeći povezati teme užitka sa specifičnim radom, artikulirati govor tijela i afekata te međusobno suprotstaviti značenjske i vizualne kodove. Prikaz slike Ane Sladetić Šabić unutar

teme užitka u spoznavanju jedan je od takvih primjera. „Feministički pristupi nude nove modele spoznaje koji uključuju tijelo, emocije i subjektivnost kao integralne dijelove spoznajnog procesa. Upotreba termokromatskih boja u *Čisto i krivo* implicira ženske načine spoznavanja jer se slika razotkriva toplinom ljudskog tijela, odnosno rad ukazuje na alternativni način interakcije s umjetničkim djelom i njegove percepcije. Pritom razotkrivanje slike putem dodira nije samo atipično već i ruši kanonsko pravilo o zabrani diranja umjetnina u muzejskom prostoru...”

Takvim uokvirivanjem i medijacijom iz ženske i subjektivne perspektive kustosice remete uobičajena načela ispisivanja povijesti umjetnosti koje se i dalje pronalazi kao atribucija modernističkih vrijednosti autonomije umjetnosti, umjetnika-genija i stilsko-morfološkog remek-djela, unutar naoko neutralnoga, a elitnog jezika deskripcije. Studentice-kustosice kombiniraju radove iz različitih razdoblja i statusâ, kompariraju raznovrsne i rodno različite pristupe temama užitka, a ujedno se osvrću na uvjete i mogućnosti očitovanja ženskog užitka. Tako se tema ljepote prenosi putem pitanja o idealizaciji ženske ljepote pod utjecajem medija i tržišta. S radovima Sanje Iveković, Frana Kršinića, Saše Ostojića, Josipa Klarice i Damira Krizmanića približava se upitna granica između osobnog uživanja u njegovanju tijela i društvenog imperativa. Postavljajući kategorije ženskosti i stereotipne atribute ženskog pod pitanje, kao i načine ženskog uživanja, *Soba užitaka* približava se feminističkom kuriranju koje, za razliku od „korektivnog kuriranja”, ima cilj analizirati postojeći kanon i načine kojima se ženski subjekt fiksira unutar postojećih struktura, uz propitivanje njihove valjanosti.

sl.3. Izložba *Soba užitaka*, Muzej moderne i suvremene umjetnosti Rijeka.
Snimila: Sanja Prodan

Riječima autorica, „*Soba užitaka* poziva na promišljanje o tome koliko i kako žene uživaju, kakve su mogućnosti otvorene tome da uživaju više, bi li veće uživanje moglo postati oblik otpora te koliko žene vladaju vlastitim tijelom, identitetima i užicima”.

LITERATURA

1. Fournier, Lauren. *Autotheory as feminist practice in art, writing, and criticism*. The MIT Press, 2021.
2. hooks, bell. „The oppositional gaze: Black female spectators”. U: *Black looks: Race and representation*. South End Press, 1992.
3. Jones, Amelia. *Body art/performing the subject*. University of Minnesota Press, 1998.
4. Kodrnja, Jasenka, ur. *Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2006.
5. Mulvey, Laura. „Visual pleasure and narrative cinema”. *Screen*, 16(3), 6-18. <https://doi.org/10.1093/screen/16.3.6>
6. O'Neill, Paul i Mick Wilson, ur. *Curating and the Educational turn*. London: Open Editions / de Appel, 2020.
7. Pollock, Griselda. *Vision and difference: Feminism, femininity and histories of art*. Routledge, 1988.
8. https://www.academia.edu/27205348/At_a_Crossroads_of_Four_Discourses_documenta_12_Gallery_Education_in_between_Affirmation_Reproduction_Deconstruction_and_Transformation, „At a Crossroads of Four Discourses: documenta 12 Gallery Education in between Affirmation, Reproduction, Deconstruction and Transformation” (pristupljeno 20. kolovoza 2025.).
9. <https://journals.charlotte.edu/index.php/dsj/article/view/1685>, „Feminist storytelling in museums: Pedagogies of critique, possibility and agency” (pristupljeno 20. kolovoza 2025.).
10. <https://stedelijkstudies.com/journal/discursive-versus-immersive-museum-massage/>, „Discursive versus Immersive: The Museum is the Massage” (pristupljeno 20. kolovoza 2025.).

Priljeno: 6. listopada 2025.

FROM THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF MODERN AND CONTEMPORARY ART RIJEKA: "ROOM OF PLEASURES"

In this text, “*Soba užitaka*” (Room of Pleasures) is presented as an interdisciplinary curatorial process that brings together methodologies from cultural, gender, and visual studies with museum practice. Over the course of a year, Cultural Studies students explored the MMSU collections, reconfigured thematic frameworks, and proposed a new reading of the canon along the axes of beauty, sexuality, sisterhood, and knowledge. The project foregrounds a mode of curating that turns concepts and theoretical premises into working questions: how pleasure and norm negotiate within the museum narrative, and how representations are shaped through selection, interpretation, and the intertextual “dialogue” of works. The project also functions as a research space in which the students, as authors of the curatorial script, test the boundaries between scholarly insight and curatorial decision, thereby opening room for an interdisciplinary understanding of museum material and practicing feminist curating—not as a corrective, but as an analysis of the mechanisms that fix the female subject and produce the canon. The result is a curatorial process that encourages the re-interpretation of museum material through the work of a younger generation.